

◆ Neftçala qışlağından reportaj

Neftçala şəhərindən çıxıb üzü cənuba doğru gedirik. Bu yerləri tanımadığımı güman edən yol yoldaşım keçib getdiyimiz kəndlərin adlarını sadalayır. "Həsənabad kəndində bir neçə il bundan əvvəl olmuşam. Vətən Müharibəsi Qəhrəmanı Camal İsmayılovun ata-anası ilə görüşüb haqqında yazı hazırlamışam", - deyirəm.

Bir neçə binadan ibarət olan yerdə çatanda həmsöhbətim deyir ki, qabaqlar bura "26-lar" qəsəbəsi adlanırdı, sovet hökuməti süqut edəndən sonra dağılıb getdi: "Yod Zavodu, neft müəssisələri, rusların yaşadığı çoxlu evlər var idi gördüyünüz bu yerdə. Yaşayış evlərinin yaxınlığında olduğu üçün Yod Zavodunu 10-15 il əvvəl Fövqəladə Hallar Nazirliyi söküb dağıtdı, zavodu kənar yerdə - Xəzərin sahilinə köçürdülər. İllər keçdikcə ruslar da buradan köçüb getdilər. "26-lar" adı da onların ardasına cəhənnəmə vasil oldu".

Buruqların arası ilə bir neçə kilometr getdikdən sonra qarşıda göz işlədikcə uzanan geniş bir düzənlik görünür. Bir neçə gün öncə yağan qar tam ərimeyişdi, adda-budda yerlərdə hələ də qalırdı. Sükan arxasında otubur diqqətlə sulu-palçıqlı yola baxan Əliməmməd Yəhyayevdən qarın yağmasının onlar üçün bir çətinlik, problem yaradıb-yaratmadığını soruşuram: "Nə çətinlik, əksinə, hər bir kənd təsərrü-

- *Yaxşı, nə verəcək sənə bu qışlaq? Yoxsa, bir qoyunun iki olacaq? Çoban gülməyə başlayır bilmirəm nədən, Verir cavabını fikirləşmədən:*

- *Muğan Muğan olsa, biri üç eylər, Muğan tufan olsa, üçü heç eylər.*

Yaxınlaşdıqca sıralanmış evlər diqqətimi cəlb edir. Onların bir çoxunun bağ-bağçası da var. Bir neçə il əvvəl qoyun yataqlarına gələn yola cıncıl da döşənib. Sıralanan elektrik dirəkləri burada işıq olduğundan xəbər verir. Bunları görüb Əliməmməd kişiyyə deyirəm:

- Buralarda əməlli-başlı kənd salınıb ki...

- Keçən əsrin 30-cu illərindən bu yerlər Lerik rayonuna qışlaq otlaq sahəsi kimi təhkim edilib. Lerikdəki qoyunçuluq təsərrüfatlarının böyük bir hissəsi qışı burada, qalanı Biləsuvar rayonunun ərazisində keçirir. Sovetlər zamanında indi gördüyünüz bu yerlər-

Əliməmməd kişi ilə birlikdə qoyun yatağına gedirik. Çox çəkmir, sürüldəndən təxminən 700-800 metr kənarında görünən qoyun damlarının, xeyli aralıda tikilmiş yaşayış evinin yanına çatırıq. Evə qalxmazdan əvvəl o bizi həyətdə öz təsərrüfatı ilə tanış edir, yonca, bəlim tayalarını göstərir. Quzuların saxlanıldığı küzə (qamışdan olan alçaq dam) baxırıq. Bildirir ki, həyətdə toyuğu, ördəyi var, ətə, südə, yağa, yumurtaya pul vermirlər. Sonra da həyətdəki iri dəmir çəni göstərərək deyir: "Bu çən də bizim su mənbəyimizdir. 6 ton su tutur. İçməli suyun bir məşını 35 manata gətizdiririk. Çəndən kiçik elektrik nasosu ilə bu su evə ötürülür. Mətbəxdə, hamamda ondan istifadə edirik. Qoyunları, mal-qaranı isə Kür çayından çəkilən kanalla gələn su ilə suvarırıq. Rayonun Suvarma Sistemləri İdarəsinin işçiləri də sağ olsunlar, bizi həmişə nəzərə alırlar. Buna görə idarənin rəisi Elçin Əsədovun adını xüsusilə qeyd etmək istəyirəm". Qəfil mövzunun səmtini dəyişir: "Hə, bəsidir, həyətdə danışıq. İndi isə gəl mənim ev şəraitimlə tanış ol, bir stəkan çayımı iç".

Döşəməsi yerdən təxminən 5-6 metr daşı hündürlükdə olan evin eyvanına qalxırıq. Odun sobası buranı əməlli-başlı isidib. Oradan yerinə xalça döşənmiş iri bir otağa keçirik. Böyük masanın ətrafında söhbətimiz davam edir.

ludda ət soyutması, qatıq gətirir. Əliməmməd kişi: "Hə, günorta yeməyinin vaxtından xeyli keçib, mədəni boş qoymaq olmaz. Xüsusən də qışın soyuqlu günlərində. Necə deyirlər, kasıbın olanından. Keçi ətidir, ziyanı-filanı yoxdur".

Elə bu vaxt işıqlar da yanır. Əliməmməd kişi oğluna televizoru açmağı xahiş edir. Mən də yeri gəlmişkən öz marağımı gizlətməyib işığın verilməsi vəziyyətini soruşuram. Əliməmməd kişinin cavabı uzun olur:

- Qışın gündür. Küləkli, qarlı havalarda hər yerdə olduğu kimi, burada da bəzən kəşilir. Amma uzun müddətdə yox. İşıqlar baş vermiş qəzani tezliklə aradan qaldırırlar. Bu televizor olmasa, çölün düzündə kor və kar kimi olarıq. Dünyadan xəbərimiz olmaz. Dünya isə çalxalanır. Allah axırını xeyrə calasın. Fransa, Almaniya və digər Avropa ölkələri dinc dayanmırlar. Qarabağda qazanılan qələbəni qəbul edə bilmir, Ermənistanı müdafiə edirlər. Ancaq xalqımız, ordumuz yumruq kimi bir olub Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin arxasında möhkəm dayanıb. Bu birlik 30 ildən sonra hamımıza sonsuz sevincə yaşatdı. Belə bir zəfər Azərbaycan tarixində heç vaxt olmayıb. Ermənilər xaricdə olan havadarlarının ətəyindən möhkəm yapışaraq yenidən müharibə törətmək istəyirlər. Hər cür hiyləyə, məkərə əl atırlar. Lakin xeyri yoxdur. Artıq 90-cı illərin ölkəsi deyilik. İndi güclü-qüdrətli ordumuz var və gün keçdikcə o daha da qüvvətlənir. İlham Əliyevin müdrik, uzaqgörən siyasəti nəticəsində keçən ilin sentyabrında Xankəndi, Xocalı, Xocavənd, Ağdərə və digər yerlər də erməni separatçılarından tamamilə təmizləndi. Bildiyimiz kimi, indi oralarda böyük tikinti-quruculuq işləri görülür. Açıq danışacam. Öz içimizdən olan bəzi-bəzi ünsürlər İlham Əliyevin gördüyü işin qədir-qiyətini aşağı salmağa çalışır, ona dodaq büzürlər. Ancaq dərk etmirlər ki, İlham Əliyevin siyasəti sərəştəsi nəticəsində bu qələbə qazanıldı. Eybi yox, vaxt gələcək ki, onlar da haqq yoluna gəlib peşman olacaqlar. Bunları nəzərə alıb fevralın 7-də ailə üzvlərimlə birlikdə İlham Əliyevə səs verdik. Yeri gəlmişkən, bir məsələ haqqında da öz fikrimi bildirmək istəyirəm. Dövlətimiz, şəxsən Prezident İlham Əliyev kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi, fermerlərin maddi və mənəvi marağının artırılması üçün çox işlər görüb. Süni mayalanma yolu ilə aldığımız hər buzova subsidiya verilir, bütün vergilərdən azadıq, indi kəndlin texnika sarıdan müskül işi yoxdur. Bu siyahını daha da uzatmaq olar. Lakin problemlər də var. Mən qoyun saxlayıram. Yazda onun yununu qırıxıb bilmirəm nə edim. Yuna heç kim yiyə durmur. Halbuki o, qiymətli xammaldır. Bir şey dəyərindən ucuz qiymətləndiriləndə deyirlər ki, şor qiymətinədir. İndi şor da yundan bəkdir. Lerikdə əvvəllər xalçaçılıq olub. Əlaqədar təşkilatlar bu məsələ ilə bağlı bizim rayonda da iş görə bilərlər. Xalça sexi açsalar, çox yaxşı olar. Bunun üçün istənilən qədər işçi qüvvəsi və yun var. Bundan sonra inanıram ki, Azərbaycanda turizmin inkişafı sürətlənəcək. Cənub bölgəsinə gələn qonaqlar Lerikdə olarkən burada toxunan xalçaları suvenir kimi alıb öz ölkələrinə apara bilərlər.

Saata baxıram, 16-nı göstərir. "Çox sağ olun, süfrəniz və söhbətiniz üçün. Qış günü qısa olur. Odur ki, icazə versəydiniz, yola düşərdik", - deyirəm.

Həyətdə düşürük. Ə.Yəhyayev sükan arxasına keçir. Gəldiyimiz yolla geri qayıdırdıq. Yenə gözlərim önündə 3-4 saat öncə gördüyüm düzülər canlanır, yadıma S.Vurğunun "Muğan" poemasındakı həmin şeir parçası düşür. Şair böyük təvəzökarlıqla ürəyindən süzülüb gələn misraların bəlkə də yad-dışlarda qalmayacağını, aşıqların sazında çalınmayacağını güman edirdi. Lakin o, qəça çobanın dilindən dediyi "Muğan Muğan olsa, biri üç eylər, Muğan tufan olsa, üçü heç eylər" müdrik kəlamını yadıqar qalacağına, nəsil-dən nəslə keçərək yaşayacağına əmin idi. Və bu əminlik sonradan özünü doğrultdu. Deyilənlərə görə, keçən əsrin ortalarında Muğana elə güclü qar yağır, qış o qədər sort keçir ki, Dağıstandan qışlağa gələn çobanlar təkəcə çomaqlarını götürüb geri qayıtmağa məcal tapa bilirlər.

Əliməmməd kişi deyir ki, bu qış Muğan üçün əlverişli keçir. Deməli, sağlıq olsa, bir qoyun əkiz bala verib üç baş olacaq.

*Seyran CAVADOV,
"Azərbaycan"*

"Muğan Muğan olsa..."

Fermer Əliməmməd kişi: "Belə getsə, bu qış Muğan biri üç edəcək"

fəti işçisi, istər heyvandar olsun, istərsə əkinçi, sevinir. Bu qar Allahın göndərdiyi bərəkətdir. Çoxdan idi yanvar ayında Muğana qar yağmırdı. Bu il, məşallah olsun, iki dəfə yağıb. Özü də yaxşı yağıb ha! Bu qar özünü yazda göstərəcək. Doyunca su içən dəmyə torpaq taxılın, otun inkişafına səbəb olacaq. Torpaqdan hələlik seçilməyən otlar Novruz bayramından bir neçə gün sonra hər gün, deyərdim, hər saat baş qaldırır. O zaman gördüyünüz bu düzlər yaşıl xaliyə bənzəyir. Qoyunlar yeyib ətə-cana gəlir, quzular analarından doyunca süd əmib atılıb-düşürlər", - deyir.

- Bəs indi bu qarlı-şaxtılı günlərdə qoyunlar nə yeyirlər" - deyər soruşuram.

Müsaibim fikirləşmədən:

- Yaxşı heyvandar, təsərrüfatçı qışın çətin günlərini qabaqcadan görməli, yay aylarında yoncasını, bəlimini, arpasını tədarük etməli, tövləsində, pəyəsində, çobanın, habelə özünün qaldığı evində səliqə-sahman yaratmalıdır. Bunu mən çoxillik təcrübəmə görə deyirəm. Yazda dədə-baba yurdumuz Lerikə gedirik. Heyvanları yaylağa aparırıq. Amma vaxtaşırı olaraq buraya da baş çəkirik ki, yataqdakı evəşiyə, təsərrüfatı ziyan toxunmasın. Əslinə qalsa, ömrümüzün çoxu burada keçir. Lerikdən olan bəzi adamlar elə yayı da burada qalırlar. Neftçala camaatı ilə qaynayıb-qarıxmışıq. Qohum olanlarımız da çoxdur. Mən özüm oğlumun birinə Xıllı qəsəbəsindən olan dostumun qızını almışam.

Maşın geniş düzülə irəliləyir. Uzaqdan fermerlərin evləri görünür. Ölməz şairimiz Səməd Vurğunun "Muğan" poemasından sürücüsünə xitabən söylədiyi şeir yadıma düşür:

*Maşını sür görək, Anatoli, sür.
Bu yaxın komada dincələk bir az.
Qoyun sürüləri nə çox görünür!
Bir daləmə tapıb içsək, pis olmaz.*

*Çıxır qarşımıza qoca bir çoban,
Çiyini yapıcılı, boyu çınartək.
Azacıq çal düşmüş qaşlar altından
Qırğı baxışları gülməyəyərk.*

*... -Kimsən, haralısan? Danış, ay çoban.
-Dağıstan əhliyəm, ləzziyəm, qardaş!
Qışda yerimizdir qədimdən Muğan,
Biz ona həmdəmkik, o bizə sirdaş.*

də Lerikin 18 min hektar qış otlaq sahəsi olub. Bunun 1000 hektarı Veri kəndindəki sovxozda məxsus idi. Veri ərazi nümayəndəliyi Lerikin bir neçə kəndini əzində birləşdirir. Onlardan biri də bizim Akinəheyran kəndidir. "Kinə" talış dilində "qız", "xanım" mənasını verir. Atam rəhmətlik Hüseyin kişi uzun müddət bu sovxozda çoban işləyib. Payızda köç-külfət buraya gəlməyimiz, yazda qoyun qırıldıqdan sonra Veriyə qayıtmağımız uşaqlıq illərimin ən şirin xatirələridir. Doğum şəhadətnaməmdə anadan olduğum yer Lerikin Akinəheyran kəndi yazılısa da, əslində, 1960-cı ildə burada dünyaya göz açmışam. Qoyun-quzu sürüsünü otarmağım, digər işlərdə atama yaxından kömək etməyim mənim ilk əmək kitabçamdır. O günləri, çətinliyi görməsəydim, bəlkə də, həyatda öz yerimi tapa bilməzdim.

Ə.Yəhyayev əvvəlcə "Niva" sını qoyun sürüsünün yanına sürür. Maşından düşürük. Çoban yanımıza gəlir. Hər biri pələngi xatırladan köpəklər dörd tərəfdən bizi əhatəyə alır. Ə.Yəhyayev mənə baxaraq, "Qorxma, mənə tanıyırlar", - deyir. Çobanla tanış oluruq. Öyrənirik ki, Yusif Həsənlə da Lerikdədir. Uzun illərdir fermer Əliməmməd kişinin təsərrüfatında işləyir. Hal-əhval tutub işlərinin necə getdiyini ilə maraqlanırdıq.

- Hər şey qaydasındadır. Yanvar ayında yağın qar işlərimizin daha da yaxşı olacağından xəbər verir. Düzdür, indi acı aylardır. Qoyunu hərlədirik ki, gözsün, qarın-yağışın isladaraq yumşaldığı səksöyüldən, yovşan otundan yəsin. Axşamçağı yatağa qayıdanda yoncasını, arpasını veririk. Sağ olsun Əliməmməd dayı, kifayət qədər qış tədarüki görüb. Nə qədər yağıb qarlasa da, qorxumuz yoxdur. Çətini Novruz bayramına kimidir. Yazda buralar yamyayışlı olur.

- Bəs özünüzdün şəraitiniz necədir?
- Lap yaxşı. Ayrıca çoban evi var, orada qalıram. Suyu, işığı, odun sobası var. Çobana bundan artıq nə lazımdır.

Çobanla sağollaşıb yenidən maşına oturuq. Digər sürünü yanına gedinir. Ə.Yəhyayev ora çatanda maşının sürətini azaldıb dövrə vuraraq dayanır. Bildirir ki, bunlar təzə doğan qoyunlardır, çox uzağa aparmırıq ki, yorulmasınlar. Sonra gülməyəyərk əlavə edir: "Balaları axı axşamçağı onlardan süd istəyəcəklər".

Əliməmməd kişi keçiyi həyat yolundan, işindən, ailəsindən, övladlarından danışır:

- Vallah, əslinə qalsa, deməyə bir o qədər də sözlüm qalmayıb. Yol boyu çoxunu söylədim. Onu əlavə edə bilərəm ki, Lerikdə orta məktəbi bitirib Lənkəran Kənd Təsərrüfatı Texnikumuna daxil olmuşam. Oranı qurtarandan sonra bir müddət Veri sovxozunda ferma müdiri oldum. Sonra sovet hakimiyyəti devrildi. Atam sovxozda çoban, mən də ferma müdiri olduğumuz üçün payımıza müəyyən qədər heyvan düşdü. Sovxozdan torpaq payımızı da aldıq. 230 hektar qış otlaq sahəsində 630 baş doğar qoyun, 170 baş quzum var. 50 baş inək saxlayıram. Süni mayalanma yolu ilə 10 baş buzov almışam. Hər buzova görə 100 manat subsidiya veriblər. Mal-qaranı qış dövründən salamat çıxarmaq üçün 1500 bağlama yonca, 2 min bağlama bəlim kipi, 15 ton arpa, 2 ton köpək, 15 ton şəkər çuğunduru tədarük etmişəm. Bunlardan əlavə, 9 arı ailəsi varımdır. "Niva" mən, KamAZ yük maşınımla işimə yararır. Çörəyə gəldikdə isə Lerikdəki pay torpağımızda buğda əkib ruzimizi götürürük. Üç oğlum, iki qızım var. Qızlarımı köçürmüşəm, oğlanlarımı evləndirmişəm. Hər birinin öz ailəsi, evi-əşiyi var. 11 nəvə babasıyam. Böyük nəvəm 8-ci sinifdə oxuyur. Oğlanlarımdan Nəbi Bakıda, Natiq dədə-baba yurdunda - Lerikin Akinəheyran kəndində yaşayır. Böyük oğlum Nail isə mənimlə birlikdə olur. Yaradığımız MMC onun adıdır. Təsərrüfatın icraçı rəhbəri mən özüməm. Övladlarımdan narazı deyiləm. İşləyib ailələrini dolandırırırlar. Bir ata kimi mənim də nəzərim həmişə onların üstündədir. Çatışmayan işləri olsa, köməyimi əsirgəmirəm. Türklər demiş, qarım Rəfiqə xanım da çox zəhmətkeşdir. O da gözünlü açıb qoyun-quzu görüb. Atası Hacıməmməd kişi ömrü boyu heyvandarlıqla məşğul olub. 82 yaşının olmasına baxmayaraq, qayınatam, məşallah, qıvraxdır. Bizdən bir at aralı - Xəzər dənizinə yaxın yerləşir onun yatağı.

Söhbətin bu yerində Nail çay gətirir. Əliməmməd kişi oğluna deyir: "A bala, yeməyə gər nə var? Anana səhər dedim axı, bəlkə, qonağımız oldu". Nail cəld addımlarla gedib bir azdan əlində gətirdiyi çörəyi, pendiri süfrəyə qoyub yenidən qayıdır. Bu dəfə iri bu-